

Conditio
Actionum
Legis.

§. 5. ACTIONES LEGIS (a) novum erant Patriciorum inventum ad amputandam Plebis legislatoriam potestatem, jam excussam Senatui, reservatum. Leges certe actionum incertitudine atque obscuritate inutiles pene Plebi reddebantur. Adstricti enim erant certis formulis (b) atque solennitatibus, adhibenda erant peculiariora quibusvis ferme actionibus verba, observanda dies atque tempora: in his, si quid fuerit peccatum, causa cecidisse (c), dure satis constitutum erat. Exuissent hæc non omnem æquitatis speciem, si harum formularum atque solennitatum notitia publica fuisset: sed residebat apud paucos (d), qui arcanorum instar eam custodiebant. Fecit quidem rem laude dignam, odio tamen Patriciorum plenissimam C. Flavius (e) evulgando istas actiones & fastos proponendo: nondum vero omnia Patriciorum consilia in Plebejos infesta erant exhausta: nam novis agendi formulis excogitatis incognitas addebant notas (f), quibus diu vexarunt Romanos, donec Sextus Ælius (g) has publicando finem his fraudibus imponeret. Inde originem habent & actiones legis (h) & actus legitimi. Inde ortæ innumeræ solennitates (i) atque intricatæ subtilitates, quæ ex saniori jurisprudentia proscribere Imperatores bono quidem consilio (k) non tamen pari studio voluerunt.

Arcana harum actionum ratio.

(a) Pariunt leges actiones contra legum violatores: res simplex atque plana si judicum malitiam removeamus. Habebant Romani leges XII. Tab. jus erat commune, sed affectabant Magistratus singulæ jura. Hinc reservabant sibi jus definiendi, quas & quales actiones instituere deberent Actores. Recedebant hæc a naturali simplicitate, ut difficiliorem legum atque juris usum plebejis redderent. v. Dn. Thomasi Nevos Jurisprud. Antejust. lib. I. cap. IV. p. 13. Quis crederet Pomponio, excogitasse has actiones Senatui, ut modo Populi libidinem circa illas restringeret & justis limitibus includeret?

Forma harum actionum.

(b) Ludebant jam Romani in foro, & degeneraverat jurisprudentia in meram formularum & non raro ineptarum solennitatum scientiam. Nam qui in judicio erant, certis formulis utebantur non sine periculo

culo, si vel verbum omitterent, vel non justo ordine proferrent, causa caderent. Accedebant innumeræ solennitates adamussim observandæ. Neque promiscue omnibus diebus actionem instituere licebat. Erant enim alii dies fasti, alii nefasti, alii intercisi. Varro in V. de lingua latina. Fasti dies, quibus certa verba legitima sine piaculo licet pratoribus fari, nefasti, quibus ea fari jus non est. In fastis diebus Prætor utebatur tribus his verbis DO, DICO, ADDICO. Primum solenne erat in designandis judicibus aut arbitris, item in possessione bonorum aut vindictis dandis. DICO ad ferendam sententiam proprie spectabat aut libertatem donandam: ADDICO confirmabat decretum aliquod, vel cessum in jure quid. v. Schubart. de fastis Jurisprud. Rom. Exerc. II. p. 300. Intercisi autem dies illi dicebantur, qui modo judiciis per pomeridianum tempus erant accommodati, nempe, si mane sacerdotibus placuerit cadere hostiam, judicia silebant. Consistebant igitur actiones 1.) in certis formulis, de quibus vide Barnabam Brissonium in stupenda diligentia opere de Formulis & Solemnibus Populi Romani verbis. 2.) in certis solennitatibus tam respectu gestuum atque actionum, v. Gravina de Orig. Juris Rom. Lib. II. p. m. 437. quam ratione temporis. Expressit hæc vere & false Cicero lib. I. de Oratore. Cum hoc, inquit, fieri bellissime posset: Fundus Sabinus meus est: imo meus, deinde judicium: noluerunt: Fundus, inquit, qui est in agro, qui Sabinus vocatur; satis verbose. Cedo, quid postea? Eum ego ex jure Quiritum meum esse ajo. Quid tum? Inde ego te ex jure manu consertum voco. Quid huic tam loquaciter litigioso responderet ille, unde petebatur, non habebat. Transiit idem Jureconsultus, tibicinis latini modo: Unde tu me, inquit, ex jure manu consertum vocasti, inde ibi ego te revoco. Prætor interea, ne pulchrum se ac beatum putaret, atque aliquid ipse sua sponte loqueretur, ei quoque carmen compositum est, cum cæteris rebus absurdum, tum vero in illo: Suis utrisque superstitionibus præsentibus istam viam dico: inite viam. Presto aderat sapiens ille, qui inire viam doceret; Redite viam. Eodem duci rediebant. Hac jam tum apud illos barbaros ridicula, credo, videbantur, homines cum recte atque in loco constitissent, juberi adire: ut, unde abiissent, eodem statim redirent. Hisdem ineptiis fucata sunt omnia: Quando Te in Jure conspicio; & hæc: Sed anne tu dicis, qui causa vindicaveris? quæ dum erant occultæ, neces-